

G/A - A.

(1)

(mepe se, woaka bebree wo anibueie ho asem. Na mebisa wo se, anibueie paa na eye deen? Se eye asem papa ana ehan bi wo ho?) Anibueie paa no, (hoo) eye anitee. (Ahaa) Na eye a na Asantefo nso bu be se, (tse) se woani te a, bebree a, woma odwan akye. (Ahaa) Enti anitee no, e, wokoma odwan akye a, se ennye. (Nho) Enti gyimi ne baabi ye, (nho) esen anitee bebree no. (Nho) Enso so nne ne dee, yen nso yeani ate. (Nho) Enti yeani ate ama yen biribia ho aye den. (Nho) Enne seesei ara, wobetumi aka se Ghana koraa agyimifos nni ha. (Saa?) Obiara ani ate. (Ahaa) Enti obiara se znya nadee a, spe se stan adee a ne bos ye den. (Nho) Seesei obiara hwehwe agyapadee. Nanso sedee anka yebetoe no, dee Awurade de bos wiase no, anka nsa dua anem yi ennye pe. Enti anka ne nyinaa, yen nyinaa yentumi nye pe. Enso nne obiara pe se, znya agyapadee, se efa se efie. Na yebefre hwal suani? (Nho) Se etee biara ewo se suani ba mu. Kyere se Nyame. Ennye Nyame koraa na eyee a, saa na yen nso yebetoo ewiase. (Nho) Seesei, Ghana no ara nso so, yeaye ahomasos mmom. (Nho) Yeaye ahomasos enti seesei, yen ho kyere yen biribiara mu. (Nho) Aduane a yedie koraa yen ho kyere yen. (Hoo) Anka mebetoee, ekom.)

anka eba bosoma nsia. (Nho) Nso seesei
 ekom abosome nan, na ahye ase na eba.
 Enti ekom no ba saa no a, Ennooma,
 aduane bos ye den. Biribiara bos ye
 den. Ema nnipa ho kyese no. (Nho)
 Nso yebeye no deen? Se yewo Ghana.
 (Nho) Enti yenni hwee. Mpaabo no ara
 na yebabo se, Onyame nko ara na zbetu-
 mi aye ewiase yie, ama yen. Onipa
 dee intumi nye wiase yie. (Nho. Na
 se wobetemi asasa biribi. Edeen nsesa
 na ebema sman, ah, ebema ahots ana
 ahomeka aba sman no mu?) Dee ebema
 sman yi aye yie dee, me dee me nkoaa,
 me botae dee esi Nyankapon so. (Hoo)
 Onyame na zbema sman yi aye yie. (Nho)
 Na ennye nipa. (Daa?) (Nanso se, se aka-
 tesia wo ho seesei na zpe se stena ase
 ye adusuma te se wo a, tese na woye;
 emmese a na woye akatesia, zbetumi
 a - starte saa ana, intumi?) zbetumi.
 (Nho) seesei woye akwadaa a, se wobeye
 adusuma. (Ahaa) Woanye adusuma a
 wonnidi. (Ahaa) Woahunu, yen yeye
 nkwadaa no, se wo ne wo kumu; wo
 kumu ware wo a; zbeye wo fie ware
 wo, (ahaa) na zkye wo ho adee a, zno
 zde wo beks zno ne fie. (Nho) Ino koraa
 zbetumi aka se, zmma wo nnye adusuma.
 zbehwe wo. (Nho) Wo nso wobetena ase.
 (Nho) Enne dee wo kumu beware wo de wo
 ks zno ne fie a, (nho) intumi nka se
 tena ase. Efise akatua no, enso di. (Ahaa)

Enti wo baa no, wo mmom beyere wo ho aye adwuma kesi. (Nho) Na wo nso wode aboa barima no ne ukwadaa no a mobenya yen no. (Nho) (Enti ansare dee, ennye te se kane no, (Hoo) ana? Eden nti koraa na ewo (Awaree mu) nhyira ana mmarima mu? Woahu se - UNCOMPLETED QUESTION.)

(Hmm. Emmaa ne mmarima, yemfa no se Ghana, yeawaree, kane no, a atwam no, enne nne, nsesa ben na aba? Woahu se kane awaree no, ene enne, nsesa wo mu. Na dee ewo he na eye papa?) Nho, ho, ewo dee eye tire. Enne obi koraa tire ye. Wanya papa. (Ahaa) Te se "first" noaa.

(Hmm) Enne nso, obi tire ennye. Innya bi koraa. (Woye "lucky" a, woye "lucky" a, na woanya papa.) Ehee. Wo tire yie a na woanya papa. (Nanso "still" a, ene kane no, nsesa aba mu kakra) Sen na sen ho? (Se kane no, no awaree se esi te fa, ene enne, nsesa wo mu) Hoo.

(Ete sen? Wobetumi akwere emu kakra?)

Sesei nsesa a ewo awaree ne tete ho mu no dee; tete ho no, na obi tumi ware beye se enan. (Nho) Obi betumi ansare beye se num. (Nho) Enne no, enam "wedding" no a aba sos no enti no, enne awadee no ennsso paa te se "first" no. (Ahaa) Enne dee ste Nyame asee no, zware baako. (Ngo. Nho) Na dee wo wiase no, wawaree koraa no, mmienne mniensa. Nso "first" na obi tumi ware num. (Ahaa) Me papa sei, mabetoo ne

yerenom nan. (Nho) Kyere se, se enti koraa
 no a, eyee maa ne wawee saa ne se, titiriw
 na zwo nwira mu. Efa, emmaa no bi nso
 boa mmarima no wo adusumaye mu. (Na zye
 afuo) Nho. Jebefa no bisibi te se, enne
 sei, serem^{sei} wokoro a, e, Konkomafo yi,
 (nho) zbiaa koraa, ne yerenom beye se
 nan. Adusumaye no enti no, na waware
 mmaa^{no} bebore na yebore no adwuma mu.
 (Na seesei se, seesei nso na mmaa no
 wozhom ye adwuma. Woakhe se zbiaa
 ye adwuma.) Seesei dee zbiara ye
 "business": (Ahaa) "First" no nso dee, zbaa
 beye adwuma a, mmaako, mmaako,
 mmaako. Na afei zye ewira mu. (aha)
 Dee zne okumu aka afuo mu no,
 enna zboa no adwuma. (Nho) Ekora
 barima no koraa wie a, zmma wo. Wo
 tire anye yie a, zmma wo. (Saa?)
 Ngei na wama wo ba koraa. Enne
 nso so dee. Wodi barima no akyi ne no
 ko kwaae mu a, zbema wo bi. (Ahaa)
 Wo ne no te kumase koraa, na se
 barima no wo sika a, ana onni sika
 koraa a, dee zwo no, aban mma
 kyere se, zwo se zma wo bie. (Nho)
 Enti enne wo kume wu seesei ara a,
 yebema wo agyapades no bi. "First" no
 nso dee wo kume wu, wo ne wo akstye
 kwaae mu, aye afuo no ara a ma
 adwuma no aye yie, wabesisi adan,
 waye biribiaa; owu a, owuie ara
 a na abusuafo abeto pon no mu.

(Ahaa) Na yede safoa ko. (Nge) Adaduanan na yeabebu nkontaa na yeagye safoa wo. Na yeapam wo. (Nge) Edan no koraa yemma wo mma, (ahaa) na yemma wo bi; na woko. Enne nso dee ente saa. Enne wobere a, wo mma benya bi. (Ahaa) Hmm. (Se saa na eye) Ee, eno mmom ye. (Nho) (Enti seesei, biribi wo ho a wobetumi de aka ho, ama yeate ase?) Ana wo nso fa woadwene bra e. (Nho, se eyi dee yepe atie afi wwanum. He, he, he.) Nne dee biribiara, se enne dee wone barima kye adwuma a, ^{eye yee a} wo dee wo mu, wo mma dee wo mu. (Hmm) Enti nne eno mmom no, eno ye, esen se "first" a ^{na} yebebam mmaa no. (Hoo) Abusua bebam mmaa no. Se barima no koraa anwu koraa na se barima no gyaa wo a, mma wo. Gye dee ne tiim ye a, osuro Nyame na ibema wo. Ana meboa? (Hoo. Eno ara ne no.) Enne nso dee wo pe o, wompe o, wobema no. (Ampa) Fa bi bra biom e. Idwendwene sho. Fa bi bra. (Nanso, edeen, seesei edeen na ehaw mmaa paa wo kurom ha, se eye awaree ana biribi foforo?) Enne mmaa no koraa yenna kuu. (Ahaa) Yenna kuu. (Saa? Na mmarima no nyinaa waznom ko ehefa?) Ah. (Enti seesei mmaa, yen dadwen paa ne sen?) Se ibaa wo dadwen ye se anka wobanya kuu aware. (Nho) Na anka waboa wo.)

Nanso nne nkwadaa no bebree, yegu ho,
 yennyaa kuru. Na yen nyinaa akogu
 yen maame soo; (ahaa) yene yen mma.
 Na nkwadaa no awowo basaa basaa
 basaa basaa. Eno nso eye shaw ma
 yen awofos no. (Nho) Eye a na menthe
 se mmarina no ko he o, se yeko he o?
 (Womom nyinaa akogu aburokyire he, he)
 Ehee, efa nso ko aburokyire. Se emmaa
 no nso fa ko aburokyire. (Nho) Aane.
 Emmaa no nso fa ko aburokyire. (Na
 seesei dee na edeen adwuma na eko
 yie wo kurum ha? Eye me se shiara
 pe se beko aburokyire na, arikafo bi
 wo ha? Hwae na ehenya sika wo
 Ghana?) Se da no mekaa. Mese ha
 no, se woye adwuma, Ghana ha, (nho)
 na wowo sika dee a, (ho) wobanya
 sika. (Nho) Na se wonni sika dee a,
 "time" biaraa, wo ho bekyere wo saa.
 (Hmm) Na kyere se osikani no, se wowo
 sika a, adee begu "store" a wobetumi
 aksts abeton. (Nge) Na wonni sika a
 wobeye den? Osikani no beko akston
 abanya mfaso na wo nso wote ho.
 (Nho) Seesei ara mewo sika na anka
 ne meko serem a, anka metumi aksts
 bayere aba abeton anya mfaso. Me
 nso menni sika. (Nho) Enti sikani no
 ksts ba a, na meksts kakra a, woanya
 anya, anya, "two thousand", "three thous-
 and" ana ayere so koraa "four".
 "Four yi koraa wodi a, wowo nkwadaa a,)

enso dua die. (Nho) Enti na time
 biara ahokyere no, na enso wo so. (Nho)
 seesei Ghana ha, adee a ebo yen ka
 paa dee, yeadidie. Adidie bo yen ka
 papa papa papa. (Nho) (Na edeen na
 ama aduane ko soro saa?) Asaase no. (Aha)
 Asaase no. Asaase ne nyinaa yeasi ne fie.
 (Aha) Yeasi ne fie, sei, yen kuron paa,
 baabi a na yen afuo wo paa, na me
 dee meko ho akye. Enne yese aka
 kakraa bi na yeagyee "plot" no akudure
 ho. Na deeben na yede ye? Saa ho,
 wotu eho mankani se etee ni. Eho boro
 koku nsii emu a, wontwa. Enne ne nyinaa
 yeagyee ne plot a yeasi ne fie. Na adee,
 asaase yi nso, se Nyankopon boro yi,
 ebi nka ho. Saa ara na enso ho. Na
 yen nyinaa si ne fie yi, ebeye deen na
 yeanya aduane adi? (Na wo Ghana,
 ekuro bi wo ho se, ahomeka wo ho kyen
 ekuro baako ana?) Wose? (Nkuraw
 bebree wo Ghana ha, na ebi wo ho se
 ahomeka wo ho se - UNCOMPLETED) (Ikyere
 se Ghana ha, nkuraw bebree wo ha)
 Aha. (Ebia kuraw bi wo ho a, eho dee
 eho duo; eho ye ahomeka, eho ye ahome-
 ka, ekyen, wo kuron ana?) Me me kuron
 anase Ghana nyinaa? (Ghana ha yi
 ara. Kyere se yewo nkuraw nkuraw
 bebree. Nkuraw nkuraw nkuraw bebree.
 Woaku se yewo Kumasi, yewo Nkran, yewo
 Sunyani, yewo nkuraw bebree, ene
 akese ne nketwa. Na ebi wo ho a, eho)

ye ahomeka kakra a, ahots wo ho, ekyen baabi?) "First" dee na anka dee ahots wo ne kwaae mu. (Saa?) Kwaae mu. (Ahaa) Dee yekodo kookoo no. (Ahaa) Eno dee woko afuo mu a, wobefa nkontomine; wobefa wo mmire, wobefa biribiara kwa. Adee a wobets ara ne nam. Enti se wokoro a na woats nam. (Eno koraa se nam wo ho) Bi, enam' dee yeto. Nantusi nam. (Se mobenya nwira mu nam) E, se ebia da koroo bi na woakanya nwira mu nam. Enti eno dee, wontumi mfa wo adwe-ne nko so. Na wokoro a na woats wo mmammame. Me dee me, na me ne me papa ko kwaae mu no, zto mmammame. Ipa mmammame yie, na wats adwene; na wats nantusi nam kakra, na yeaho. Enti sfa wei fa wei kakra a, wokoro a na woafa wo borodee afa wo biribiaa, woabenda, woadi. Enne nso enni ho saa. (Tse) Enti seesei dee eye me se, baabiara nye de nkyen baabi. (Nho) Eye me se ne nyinaa pe. Enne kuraaseni twa ne borodee a, zde ba Kumase abetan; aboden, na zno nso anya sika. Enti zno koraa a otwaae no, zno koraa ontumi nni bi. Enti baabiara nni ho. Ne nyinaa pe. (Saa?) Kyere se sha dee aye Kumasi ne nti. Me me kurum see, mentumi ntena ho. (Saa?) Eee. Wobeba abets borodee eha. Wobeba abets bankye ha. Na yei na mekye deen? Mete ha yia, owuo ba a na meko.)

(He, he, he, he. Ennæ seesei deē abisabisa no asa) (Hmm, mate yebehwe ebi de aka ho. Na seesei, Akua woahe se yebeyee "cassette" baako no akye kakra. Kane no na edwam sedee esi te fa, na borsdee dwam, ene bayere no, ne to, sedee yesi to no fa, ne kwan a yefa so to no, seesei ene nne yi, nsesa ben na aba mu?) Hmm. Nsesa aba mu bebree. Kyere se biribiaa, eye nnabaa. (Nho) Woahe se mako sei, se mako ba a, eye fo. Mako yera a ne bos ye den. Saa, borsdee, se nsuo beguo yi, borsdee no ebaba. Dpe si a, na borsdee na ayera. Saa na bayere no tee. (Nho) Ee, yetu bayere foforo a, foforo paa no ne bos ye den. (Nho) Ebeko abosome nshan mu, nwstwe mu no, (nho) na eye fo. (nho) Efiri ho ko abosome nsia, enun no mu no, na ne bos aye den, efise eno beko, ama foforo aba. (Nho) Enti biribiaa bu, na eba dee a, na kwan wo mu. Na mmom eduru sedee eho aye den dee a na eko soro. (Nho) Eno dee efiri teteete nyinaa. (Enti seesei bayere no, ne bos; bosome nsia mu na yewa yi,) hoo, (seesei ne bos aye den ana ne bos aye fo?) Papa, ne bos aye den. (Ee). Ne bos aye den, efise ebeko, (haa) na foforo aba. (haa) Hoo. (Enti saa bere yi, mahu se afasee wo dwam bebree, ahaa) Bayere no nso no, se bayere pa no koro a, (ahaa) ekoro a, na afasee no nso eba. (Nho. seesei, nansa yi)

wonhu afasee?) Afasee na ewo ho paa.
 (Afasee na aba. Seesei afasee wo
 dwam kyen bayere pa no.) Kyen bayere
 pa no. (Aane) (Emu nsewo no a - "dry.") (Eko)
 (Enti saa bere yi, bayere foforo no,
 emmaae?) Emmaae. Kyere se abosome
 nso mu. (Yentuu bi koraa anae; yentuu
 bi koraa.) N-hoo. Emmaae koraa. (Ahaa.
 Enti "time" ben na bayere foforo ba?)
 Abosome nso, nwotwe. (Nho) Enkon,
 edu na abu. (Enti yeko buonye na
 yeanya bi de adi buonye.) Hoo.
 Saa na Nyame yee no. Nyame na eyee
 ne saa o. (Hoo, ampa) (Enti saa
 bere yi, bayere emmono no, eba a,
 mate se, se Nhemmaaforo no o, se
 nkuraw bi, nkuraw bi so o, gye se
 wɔɔnom se,) yedi bayere, yedi bayere.
 (Yeeye biabi; amaaee bi anca na, wɔɔno,
 adi, aden nti na bɔɔdee dee eko
 ba a, na obiara di? Se mako ho
 ba a na yedi, bayere nkɔaa dee eba
 a, gye se yeeye amaaee anca na
 yeadi?) Bɔɔdee no epuei yen
 Asanteman mu. (Nho) Na yen yensasɔ
 nneema so bebree. (Nho) Enna wei
 nso kɔpuei sere mu. Wɔɔnom nso ye-
 sasɔ nneema so. Enti no se eba, na
 se wɔɔnom anni, yeampa bi anye
 afahye bi, ewo wɔɔnom abosom no so
 a, wontemi nkɔfa bi mma. Wo koraa
 kuani no a woduaee no, aba a
 wonya bi a wobedia, enso wɔɔnom

nyii yen mmusuo no a, wontumi mfa
 ebi nni: Kyere se wɔnnom ara no, eba
 se yedua a, wɔnnom nso dua bi. Enti
 yewie a na wɔnnom dee yede yi yen
 bosome no, ana yede ajei yen mmusuo;
 to se Asantefo yebɔ mpae; yeeji,
 se ebia yegu nsa, wei tire nsa, ahaa,
 na wɔnnom aye saa, na wɔnnom de bi
 ana yeabosom, na wɔnnom nso adi bi.
 Ennee eba saa a, obiara temi kɔfa
 bi ba. (Nho. Wei na makɔhu bi wo
 dwam) (Hoo) (Yegu, yegu nsa wo dwam)
 (Bayere no?) (Bayere no) Aane. Edwam
 ho yegu nsa. Yegu nsa a na ete ho
 hwe bi. (O.Ki) Na nsa no yegu bi
 wo nwira mu ho ansa. (Saa?) ee.
 Eserem. (Ewo salaga ana?) ee, aji,
 eserem baabi a bayere wo biara.
 (Saa?) Wɔnnom gu nsa paa di
 agoro. Yetu eda se ho. se yen de
 yenye hwee koraa. Yedi agoro paa
 ansa. (Wɔnnom ye biribi a ete se
 Addee.) Nho. (Ete se wotwa odwira),
 Saa. (Eseremfo ana Asantefo?)
 Eseremfo. Enti wɔmo ye ne saa
 wie a, (ahaa) na yen nso ebi ba
 ha a, (ahaa) na yen nso eye dawa
 keese mu enti no, (aha) na yen
 nyinaa afre yen ho, (ahaa) yene
 yen Hemmaa, na yeatena ase. Na
 yede nsa agugu fam. (Nho) se
 Onyame nyina akyire, (nho) na
 adusuma a yeeye no, afe yi enye

yie, Emma yen, (hoo) Saa na yen ye ye
 no. Na se yeamma mpae no dee a, yen
 ha dee wontumi mfa ebi mma ha. (Nho)
 (Enti no, na wazom ka se, se woanye
 saa a, obi ntemi nni bi ana womfa mma.
 Wode ba a, wazom beye wo deen?)
 Wode ba a se woabu mma no so.
 (Hmm, na wabeye wo deen?) Jenye wo
 hwee na woabu mma no so. Wo koraa
 wontumi mfa mma. Se biribiara wo
 ano, wo ano. Yewo Hemmaa a eda
 yen ano, na wo nkoraa wofiti de ba
 a, woabu mma no so. Ewo se asotwe
 kakra bi a ewo ho no, yede twe
 wo. Yentwe wo kese mmom. (Nho)
 Enso bayere no ba a na yepe dee
 sbeke akofa ebi aba. Na wode na
 aka ho na wode aba, na yede abo
 mpae. Na se woantumi dee a, Jhemmaa
 no ara, na wama yede bi aba. Eba
 saa a Takymantene koraa, Takymant
 hemmaa, (nho) ano na sooma, se
 yemmae bayerehemmaa amannee se
 bayere aba na yegu nsa. (Saa?)
 Enti ano nso stumi gu nsa. (Takymant
 hemmaa.) Hoo. (Bayerehemmaa ana?)
 Hoo. Enti se ano zhuu no ho a, yen
 yentumi nnu no eha. (Nho) (Na
 woahu se, seesei no bayere no, kane
 no dee, minim se kar ne nyinaa ba
 bode) INTERRUPTIONS: (Na mepa
 wo kyew, wo wo maame beye so, na
 yegu nsa te se saa ana?) Ehee. Na.)

yeye ne saa. (Ahaa. Nge) (Nea na
mepe se mabisa ne se, woahue se bayere
no, eba a na yenim se ne uyinaa ba
bode, na wadnom ayi, na obiara de
bi aka. Woahue se hne ngo, seesei
Asafo Market wo ho. Nkran kwan so
wo ho. Sunyani kwan so wo ho. Takyi-
man kwan so wo ho. Woahue? Woahue
se Kadjetia seesei no, obiara tumi
ton adee): CONTINUE ON 61A-B.

END OF 61A-A.